

“जीवहन्ती त्विषो गुणो” भाषापरिच्छेदकारिका ।

जीवशाक्त ५० कर्म० । भाष्यदेशप्रसिद्धे शाकभेदे । “जीव-
शाक्तः सुमधुरः हृदयो वस्तिशोधकः । दीपनः पाचनो
बल्यो दृढः पित्तापहारकः” राजनि० ।

जीवशक्ता स्त्री जीवतीति जीवा जीवन्त्येव शक्ता जीव-
काकोल्याम् राजनि० । अन्यस्य पक्षतायामेव शक्तत्वमस्याः
पुनर्जीवन्त्या एव तथात्वमिति तन्नामता । [राजनि० ।

जीवश्रेष्ठा स्त्री जीवाय जीवनाय श्रेष्ठा । अद्विनामौषधौ
जीवसंज्ञ ५० जीव इति संज्ञाऽस्य । दामद्विष्टश्चे राजनि० ।
जीवसाधनं न जीवस्य जीवनस्य साधनम् । धाम्ये राजनि० ।
जीवसू स्त्री जीवं जीवन् सूरते सू-किप् । जीवसृष्टि-
काद्यं स्त्रियां हेमच० । “जीवसूर्वीर्यभेदे ! वृद्धस्यैव-
सम्भिता” भा० व्या० १८६ अ० ।

जीवस्थान न० ६० । समंषि हृदा० ।

जीवहीन ५० “मृद्वारो जीवहीनः” विन्यसारतन्त्रोक्ते
मृद्वारो मन्त्रे कुमारशब्दे २।१६ अ० दृश्यम् ।

जीवा स्त्री जीव-ञच् जीवयतेरच् वा टाप् ज्या-किप्
संप्रसारणे दीर्घः वा अच्यस्य वा । १धत्तुषो गुणे ज्यायां
२जीवन्तिकायानौषधौ, २वचायां, ४शिक्षिते, ५भूमी
६जीवनोपाये च मेदि० जीव-भावे च टाप् । जीवने
जटा० । धत्तुराकारोत्पत्त्युत्पत्त्योभयरेखादत्तसंबन्धे
जेलभेदे तन्मानानयनादिकं जीवा० दर्शितं तच्च जेलशब्दे
२४०२ अ० दर्शितम् । पृथक्सदृश्याद्युपयोगिणी
राशिरूपजेलस्य जीवा त् प्राप्ताज्याशब्दे २१०२ अ० उक्ता
अधिकं ज्याशब्दे वक्ष्यते ज्योत्पत्तिप्रकारः सि० शि०
उक्तो यथा

“इष्टाकुलव्यासद्वयेन हत्तं कार्यं दिग्गद् भलवाङ्कितं
च । ज्यासंख्ययाप्रा नयतेर्जवा ये तदाद्यजीवा धत्तुरेत-
देव । हितप्रादिनिघ्नं तदनन्तराणां चापि तदन्तोभयतो
दिग्गद्वा । त्रैयं तदप्रहयवद्वरज्जोरर्धं ज्याकार्धं निखि-
लानि चैवम् । अथान्यथा वा गणितेन वक्ष्मि ज्याधौनि
तान्येव परिस्फुटानि । त्रिज्याकविर्द्विगुणवर्गहीना
मूलं तदीयं खलु कोटिजीवा । दोःकोटिजीवारहिते
त्रिभज्ये तच्छेषके कोटिभुजोत्क्रमज्ये । ज्याचापमध्ये
खलु योऽत्र बाणः सैवोत्क्रमज्या उधियात्त वेद्या ।
त्रिज्यार्धं राशिज्या तत्कोटिज्या च षट्तिभागानाम् ।
त्रिज्यावर्गार्धपदं शरवेदोऽंशज्यका भवति । त्रिज्याकतीष्
घातात् त्रिज्याकतिवर्गपदघातस्य । मूखोनाददृक्तामूलं

षट्तिशदंशज्या । गजहयमजेषु ५८७८ भिन्नी त्रिभ-
जीवा वा ऽयुतेनः००००संभक्ता । षट्तिशदंशजीवा तत्
कोटिज्याकतेषूष्णाम् । त्रिज्याकतीष्घातामूलं त्रिज्यो-
नितं षट्भक्तम् । षट्तादशभागानां जीवा षट्ता भव-
त्येवम् । क्रमोत्क्रमज्याकतियोगमूलाहलं तदर्धंशक-
शिञ्जिनी स्यात् । त्रिज्योत्क्रमज्यानिहतेर्दलस्य मूलं
तदर्धंशकशिञ्जिनी वा । तस्याः पुनस्तद्वलभागकानां
कोटिच कोट्यंशदलस्य चैवम् । अन्यज्याकासाधनसूक्तमेव
पूर्वैः प्रवक्ष्ये ऽथ विशिष्टमस्मात् । त्रिज्याभुजज्याकति-
हीनयुक्ते त्रिज्याकती तद्वलयोः पदे स्तः । भुजोनयुक्त-
त्रिभज्ययुज्योच्छेदं कोटिं भुजज्यां परिकल्प्य चैवम् ।
यहोर्ज्ययोरन्तरमिदयोर्ज्यत्कोटिज्ययोस्तत्कतियोगमूलम् ।
दलीकतं स्याद्भुजयोर्वियोगस्य गण्यस्य जीवैवमनेकधा वा ।
दोःकोटिजीवाविवरस्य वर्गो दलीकतस्य पदेन तुल्यः ।
स्यात् कोटिबाह्योर्विवराधर्मीजीवा यच्छेदं मूलपदं ह्यं
विनापि । दोज्याकतियांसदबाधमक्ता सख्यतिनौर्व्यो-
र्विवरेण तुल्यः । दोःकोटिभागान्तरशिञ्जिनी स्याच्छा-
र्धानि वा कानिचिद्विभक्तम् । खगोऽङ्गेषु पञ्चमेन (६५६६)
वर्जिता भुजशिञ्जिनी । कोटिज्या दशभिः लुखा
त्रिपञ्चशु- (५७२) विभाजिता । तदेक्यमप्यजीवा स्यादन्तरं
पूर्वशिञ्जिनी । प्रथमज्या भवेदेव षट्तिरन्यास्ततस्ततः ।
ज्यासार्धे ऽष्टशृणाव्यग्निहृत्ये स्युर्नवतिर्ज्याकाः । कोटि-
जीवा यथाभ्यस्ता गोदक्षतिथि- (१५२६) भाजिता । दोज्यां
स्याऽङ्गुलवेदांश- (४६७) हीना तद्योगसंभिता । तदप्रज्या
तयोचापि विवरं पूर्वशिञ्जिनी । तत्तदक्षा २२५ नगां-
शोना एवमत्ताद्यशिञ्जिनी । ज्यापरस्परयैव वा
चतुर्विंशतिसौर्विकाः । चापयोरिदयोर्दोर्ज्ये । सिधुः-
कोटिज्यकाहते । त्रिज्याभक्ते तयोर्ज्ये स्याच्चापैक्यस्य
दोर्ज्यका । चापान्तरस्य जीवा स्यात् तयोरन्तरसंभिता ।
अन्यज्यासाधने सख्यगियं ज्याभावनोदिता । समास-
भावना चेका तथान्यानन्तरभावना । स्याद्यज्याचाप-
भागानां प्रतिभागज्याकाविभिः । या ज्यानुपाततः सेट-
ज्यासार्धे परिणस्यते । स्याददोःकोटिजीवाभ्यामेव
कार्या ततो सुहुः । भावनाः स्युस्तदप्रज्या इष्टे व्यास-
दले स्फुटाः । स्युलं ज्यानयनं पाद्यामिह तजो-
दितं मया । उक्ता संक्षेपतः पूर्वं ज्योमन्तिः
सुगमा च सा । सविशेषाधुना तत्र विशेषाद्विष्टयो-
म्यतः । तत्र तावदाचार्याणां पदवीमित्यादि लोकोपपन्नं